

A romapasztoráció és megvalósulása a koronavírus-járvány első és második hulláma alatt

Betekintő

A cigánypasztoráció a keresztény-keresztyén egyházaknak a romák felé, roma közösségekre irányuló lelkigondozói tevékenysége. Esetükben azonban ez kiegészül a cigányság integrálására irányuló teendőkkel is. Ez a kettős cél adott esetben feszültségeket is teremthet, ám ennek feltárására eddig még nem történt kísérlet. A pasztoráció és felzárkóztatás harmonizálását a koronavírus-járvány okozta nehézségek esetleg még tovább nehezítik.

Tanulmányunk célja a feszültséget okozó kettős cél, azok egymáshoz való viszonyának feltárása, illetve a járvány következményeinek vizsgálata. Olyan személyek véleményére voltunk kíváncsiak, akik ténylegesen végzik a romapasztorációt, hiszen a potenciális feszültségeket leginkább ők érzékelhetik. Kutatásunk a már említett lelkigondozói, illetve integráló célokból adódó feszültség mellett további törésvonalakat tárt fel.

Bevezetés

Ugyan azon sem csodálkozunk, ha társadalmi konfliktusok mögött vallási különbségekre, szembenállásokra mutathatunk rá, ám Durkheim (2004, [1912]) klasszikussá vált elemzése óta azt sokkal inkább magától értetődőnek tartjuk, hogy a vallás, az egyházak erősíthetik a közösségi összetartozás érzetét, vagyis a társadalmi kohéziót, illetve integrálnak. Nem meglepő tehát, ha a magyarországi cigányság felzárkóztatásával kapcsolatban is a mindenkori kormányzat sokat vár az egyházaktól.⁵²

Az egyházak elsősorban a spiritualitás, a lelkiélet ápolási tevékenységével kapcsolatos teendők letéteményeseinek tekintik magukat, de ebbe beletartozónak érzik a karitatív tevékenységet is.

Ugyanakkor kiemelten fontos feladatuk a hit terjesztése. Ezek alapján a cigánypasztoráció a keresztény-keresztyén egyházaknak a romák felé, roma közösségekre irányuló lelkigondozói tevékenysége. Esetükben azonban ez kiegészül a cigányság integrálására irányuló teendőkkel is. Ez a kettős cél adott esetben feszültségeket is teremthet, amit a koronavírus-járvány okozta nehézségek esetleg még tovább mélyíthetnek. A pilot-tanulmányunk célja a potenciálisan feszültséget okozó kettős szándék, illetve azok egymáshoz való viszonyának feltárása, valamint a járvány következményeinek vizsgálata.

⁵² Soltész Miklós, egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkár 2019. február 20-i, napirend előtti parlamenti felszólalásában jelzi, hogy a „magyarországi vallási közösségek jelentős szerepet vállalnak cigány, roma emberek felkarolásában és segítésében a cigánypasztoráció, romamisszió által. 2017-ben megalakult a Roma Koordinációs Tanács egyik testülete, a Cigánypasztorációs Szakpolitikai Testület is. A kormány elismeréssel tekint az egyházi közösségek romák felzárkózását segítő munkájára, a romák által lakott településeken működő templomokra, imaházakra, amelyek a közösség mindennapi életének színtereivé váltak” https://www.parlament.hu/naplo41/055/no55_0002.htm utolsó hozzáférés: 2021. 05. 20.

A tanulmány „pilot jellegét” fontos hangsúlyozni, mert bár számos és különféle közlemény foglalkozik a cigánypasztoráció vélt és valós következményeivel, önmagában a romapasztoráció feltárása mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban még várat magára. Cikkünk ezért először rámutat a szakirodalom előbb említett

hiányosságára, majd ismerteti a romapasztorációt ténylegesen végzők, és ennek következtében a lehetséges feszültségeket a „saját bőrükön érzők” körében végzett online felmérés menetét és eredményeit. A pilot kutatás által feltárt, további vizsgálódást igénylő témák, kérdések ismertetésével zárjuk tanulmányunkat.

Szakirodalmi szemle

A romapasztorációval foglalkozó tanulmányok egy jelentős része – értelemszerűen – vallási, egyházi eredetű. Ilyen például a katolikusok esetében a Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa által kiadott dokumentum (2005), amely címe szerint is általános irányelveket szolgáltat. Ezen alapul a Magyar Katolikus Egyház roma/cigány pasztorációs irányelveinek dokumentuma (2015) is. Hasonlóan koncepcionális természetű a Magyarországi Református Egyház Zsinati Hivatala Missziói Iroda kiadványa (2016). És a sort még hosszan lehetne folytatni. Ezek az egyházi megnyilatkozások természetükből adódóan teológiai megalapozottságúak, elméleti megfontolásokkal, min- tsem gyakorlati útmutatással szolgálnak. Praktikus iránymutatást itt-ott elejtve a cigánypasztorációért felelős egyházi vezetők médiabeli megnyilvánulásaiban találhatunk. Ilyen például Székely János véleménye, aki a roma integrációt – a lelkiségen túl – a tanulás és munka segítségével képze- li el: „Úgy szoktam megfogalmazni, hogy a romák felzárkózásának három legfőbb oszlopa az oktatás, a munkahelyteremtés és a szív. Az oktatás és a munkahelyteremtés elválaszthatatlanok egymástól” (Tertyánszky 2021).

A közlemények egy másik jelentős része a romák vallásos megtérését kapcsolja össze társadalmi beilleszkedésükkel, felzárkóztatásukkal. Ezek közt természetesen találunk egyházi, vallási háttérű dokumentumokat (Iovanovici 2017), illetve állami megnyilvánulásokat (EMMI 2014:128-130; Human Contact é.n.).

Találunk természetesen olyan tudományos leírásokat is, amelyek a megtérés egyéni, illetve közösségi következményeivel foglalkoznak (Pécelyi – Lukács 2009, Gyetvai – Rajki 2014, Povedák 2015, Gyetvai – Désfalvi 2016, Podolinska 2017). És természetesen igen nagy számban vannak, éppen ezért itt csak megemlítsre kerülnek azon tudományos igényű írások, amelyek egyes vallási entitások cigánypasztorációs tevékenységét veszik történelmi górcső alá (Balogh 2019).

Amit viszont nem találunk a tudományos szakirodalomban, az a roma pasztorális tevékenységet elemző, magát a pasztorális munkát kutató írás.⁵³ Feltűnő az ilyen írások hiánya még az olyan, kifejezetten a pasztorális munkával foglalkozó tudományos folyóiratokban is, mint például a *The Journal of Pastoral Theology*, vagy a *Journal of Pastoral Care and Counseling*. Végignézve ezek utolsó 10 évfolyamát, egyetlen tanulmány sem foglalkozott a romák között végzett lelkipásztori munkával, annak aspektusaival, vagy hatékonyságával. Pedig mindkét folyóiratban a legkülönb- félőbb nemzetiségekkel és kisebbségekkel, a társadalmi egységek legváltozatosabb formációival folyó lelkipásztori munkáról szóló, illetve a lelki- gondozói tevékenység szinte minden apró rész- letére kiterjedő elemzések kerülnek közlésre.

Egyetlen – még hozzá magyar (!) – tanulmányt találtunk, amely valamelyest feltáró jelleggel foglalkozott a romapasztorációval. Ez pedig a Boldog Ceferino Intézet 2019-es EFOP pályá- zati kutatása, ám ennek is kifejezett célja inkább a jó értelmű propaganda, nevezetesen az, hogy

⁵³ Inkább ismeretterjesztőnek kell tartanunk a *Cigány Módszertani és Kutató Központ Cigánymissziós Módszertani Füzetek* elnevezésű sorozatát a maga rövid, személyes tapasztalatokat leközlő írásaival.

„ismertebbé tegye a hátrányos helyzetű és leszakadó rétegek lelki gondozása terén elért eredményeket [és] jó gyakorlatokat” (Révay 2019:3).

Mindezzel együtt ezt a felmérést a saját kutatásunk egyfajta előfutárjának tartjuk.

A kutatás menete

Pilotkutatásunkban 2020 októberétől december közepéig online kérdőív segítségével kérdeztünk meg olyan személyeket, akik ténylegesen végzik a romapasztorációt. A felkérést az egyházak cigánypasztorációs munkáját irányító, koordináló vezetők segítségével juttattuk el a leendő válaszadókhoz. A felkérés a lekérdezési időszakban

többször is megismétlődött, de főleg a vége felé, az év végi ünnepkör közeledtével egyre kisebb lett a válaszolási arány. Összességében 123 értékelhető kérdőívet sikerült begyűjtenünk. Bár a mintánk országos lekérdezés eredményeként állt össze, a minta kis száma miatt nem tekinthető reprezentatívnak.

A minta jellemzői

A pasztoráció hagyományos felfogásából adódóan az azt végző válaszadók döntő többsége – majd' kétharmada (63 százalék) – férfi. Bö kétharmaduk nem roma/cigány származású, 30 százalékuk viszont romának vallja magát. A legfiatalabb válaszadó 19, a legidősebb 78 éves volt, az átlagéletkoruk 50 év. Felekezeti hovatartozás szempontjából a katolikusok átlagéletkora a legidősebb (52), a pünkösdieké a legfiatalabb (45).

Ugyancsak a tevékenység természetéből adódóan az iskolai végzettségük igen magas, közel háromnegyedük (72,4 százalék) felsőfokú végzettséggel rendelkezik, ezen belül 4,1 százalékuknak doktori (PhD) fokozata is van. A csak általános iskolai, vagy még annál is kevesebb végzettséggel rendelkezők aránya öt százalék alatti.

A várankozásnak megfelelően a válaszadók az ország észak-keleti részéből (BAZ, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Heves megyékből) nagyobb arányban

(összességében 38,1 százalék), viszont a dél-nyugati országrészből (Baranya, Somogy) a vártnál kevesebben voltak (4,9 százalék). Jelentősebb arányban voltak még azok, akik Pest megyében (12,2%) – feltehetően Budapesten és vonzáskörzetében – illetve, akik Nógrád megyében (8,9%) tevékenykednek.

Bö harmaduk (37 %) olyan településen folytatja cigánypasztorációs tevékenységét, amely ezer és ötezer fő közti lakosú, egy másik harmaduk (35%) viszont 20 ezernél is nagyobb lélekszámú helységben pasztorál. Minden hatodik válaszadó (16,3%) ezerfősnél kisebb településen dolgozik.

A válaszadók több mint fele a pasztoráció „klasszikus szereplőjeként” (pap, lelkész, gyülekezetvezető, hitoktató, szerzetes) végzi munkáját. Kisebbségben vannak azok, akik csak cigánypasztorációs tevékenységet folytatnak (40 százalék), a többségnek ezen felül van más ténykedési köre is.

További megoszlások

A válaszadók fele már legalább évtizedes tapasztalattal rendelkezik, van, aki a bevallása szerint immár 45 éve a cigánypasztorációban tevékenykedik. A csak egy éve ezzel foglalkozók aránya 3 százalék, tehát elenyésző.

Érdeklőség, hogy bö negyedük (26,5 %) olyan településen végzi pasztorációs tevékenységét, ahol

megítélésük szerint a lakosoknak kevesebb mint egy százaléka a roma. (Ezt két kérdés egybehangzó eredménye alapján állíthatjuk.) Hat százalékuk viszont olyan helyen, ahol az ott élők legalább 80 százaléka cigány.

További elemzésünk egyik legfontosabb adatát, a felekezeti hovatartozást az 1. táblázat szemlélteti.

Ezeket az adatokat nem lehet a – népszámlálási felmérésekben nyert – országos felekezeti megoszlással összevetni, hisz itt a romapasztorációt végző válaszadók arányairól van szó. A témában jártasok véleményeszerint a ténylegesen cigány lelkipásztori szolgálatot végzőkhöz képest a válaszadók közül a reformátusok némileg alulreprezentáltak, ám ezen a többszöri megkereséssel sem tudtunk javítani. A pünkösdiiek magasabb aránya viszont jól mutatja a Pünkösdi Egyház Cigánymissziójának mások által is elismert arányát, illetve hatékonyságát. Ily módon a mintából két nagy csoportot, a katolikusok és a pünkösdiiek csoportját, továbbá a többiek összevont csoportját lehet elkülöníteni.

Abban egyértelműen egyetértenek, hogy a romák társadalmi felzárkózása céljából az evangelizációt kiemelten fontosnak tartják: ötös skálán 4,5 feletti értékek születtek (a pünkösdiéknél 4,91!). Az evangelizáció, vagyis a cigánypasztorációs tevékenység mikéntjével kapcsolatos vélemények azonban több szempont mentén is megoszlának, s ahogy a kutatási célban említettük is, feszültséget okoznak.

Ezek a következők:

- Kell-e hozzá egy felülről kiadott, a cigányok sajátos helyzetére reflektáló koncepció, iránymutatás, avagy alulról építkezik („grass root” mozgalom), amit „csak csinálni kell”?
- Mennyire kapcsolódik össze a lelkipásztori tevékenység a romák társadalmi felzárkóz(tat)ásával kapcsolatos teendőkkel? Lehet-e, kell-e a kettőt együtt végezni, avagy hitéleti szempontból jobb lenne a kettőt szétválasztani, és csak az előbbire fókuszálni?
- Végezetül, integráltan vagy – legalábbis kezdetben, első lépésként – a roma és nem roma hívők-

1. táblázat: A cigánypasztorációt végzők felekezeti hovatartozása

Felekezet	arány (%)
Katolikus	59
Református	8
Evangélikus	2
Pünkösdi Egyház (cigánymissziója)	27
Baptista	3
Felekezeten kívüli	1

kel szeparáltan kellene-e foglalkozni, és csak a már ténylegesen megtért és meg is maradt (!) roma hívőket lehet, érdemes bevinni a nem roma hívek közé?

- Mindezt azért, mert a romák mások (de egyáltalán nem kizárólag „rosszabbak”) lennének, mint a nem romák?

A továbbiakban az ezen „törésvonalak” mentén feltett kérdésekre adott válaszokat ismertetjük, majd rátérünk a járvány hatásaira. A kérdésekre 5 fokú skálán adható válaszok közül kellett kiválasztani az egyetértés mértékét: -2 egyáltalán nem ért egyet, -1 inkább nem ért egyet, 0 egyet is ért, meg nem is, 1 inkább egyetért, 2 teljesen egyetért. Így a válaszokból képzett átlagérték előjele és nagysága megmutatja, hogy inkább egyet-, vagy egyet nem értésről van szó, illetve, hogy az milyen mérvű.

Felülről adott koncepció vs. alulról való építkezés

2. táblázat: A romapasztorációt végzők véleménye a pasztorális koncepcióról

Vélemény	Felekezeti Csoportosítás					
	katolikus (N=69)		pünkösdi (N=32)		többi (N=22)	
	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás
A cigánypasztoráció alulról építkezik.	0,55	1,05	0,59	1,01	0,45	0,80
Nem kell koncepció, csinálni kell.	0,57	1,31	-0,56	1,31	-0,50	1,30

Amint azt a 2. táblázatban az átlagértékek előtti negatív előjelekből látjuk, a katolikusok kivételével mind a pünkösdi, mind pedig a reformátusok, baptisták stb. igénylik a lelkipasztoráció végzésének koncepcióját. Ugyanakkor azzal mindhárom csoport – leginkább a pünkösdi, „legkevésbé” a többiek – egyetért abban, hogy a cigánypasztoráció alulról építkező „műfaj”. Az egyetértés, az egységesség abban is megnyilvánul, hogy ennél a véleménynél rendre kisebbek a szórások, mint a koncepció szükségességét, vagy feleslegességét

próbáló kérdésnél. Az alulról építkezés és a koncepció iránti igény ellentmondásának feloldása valószínűleg abban rejlik, hogy ezek a felekezetek látják/várják az elinduló kezdeményezéseket, és amikor ezek megjelennek, akkor biztosítják, felajánlják számukra a cigánypasztorációs koncepciójukat. (Képletesen megfogalmazva, „A Lélek ott fúj, ahol akar” (Jn 3,8), ám amikor észreveszik, akkor „befogják, irányítják”, pontosabban, a Lélektől „megtáltosodott”, elindított embereknek irányt mutatnak.)

Lelkipásztori tevékenység és/vagy a romák társadalmi felzárkóz(tat)ása

A többség tehát igényel valamilyen iránymutatást, csak hogy ebben is többféle elképzelés lehetséges. Az egyik ilyen az, hogy össze kell-e kapcsolni

a pasztorális munkát a cigányok társadalmi, helyi közösségbe való integrálásával. Az ezzel kapcsolatos véleményeket látjuk a 3. táblázatban.

3. táblázat: A romapasztorációt végzők véleménye a pasztorális és integrációs munka viszonyáról

Vélemény	Felekezeti Csoportosítás					
	katolikus (N=69)		pünkösdi (N=32)		többi (N=22)	
	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás
Nemcsak a hitéletet kell erősíteni, a felzárkóztatást is végezni kell.	1,46	0,80	1,38	0,87	1,41	0,85
Közösség építése nélkül nincs, ami megtartsa a megtérőket.	1,68	0,71	1,56	0,62	1,59	0,67
A szociális teendők sürgetése ellent mond a pasztorációnak.	-0,88	1,19	-0,97	1,03	-0,86	1,08
Jobb, ha a pasztorációt roma közösség megteremtésével kezdjük, aztán integráljuk a nem romák közé.	0,43	1,13	-0,28	0,99	-0,14	1,28
Úgy tud megmaradni egy helyi roma gyülekezet, ha az kapcsolódik nagyobb gyülekezetekhez is.	0,45	1,14	0,16	1,40	0,59	1,14
Romák közt a női szolgálat az erősebb.	0,28	1,16	-0,88	0,98	-0,36	1,36
A roma származású hívek bevonását a kizárólagosan csak nekik (1), vagy a vegyes (2), roma, nem roma programok szolgálják jobban.	1,78	0,42	1,66	0,48	1,86	0,35

Abban mindannyian egyetértenek, hogy nincs el-
lentmondás a szociális felzárkóztatás és a hitélet
erősítése között, vagyis egyszerre kell/lehet
végezni mindkettőt. Abban is egyetértenek, hogy
a közösségek építése is elengedhetetlen, továb-
bá, a helyi, kisebb roma közösségeknek a fenn-
maradásuk érdekében kapcsolódniuk kell nagyobb
gyülekezetekhez.

A pünkösdiek, baptisták, reformátusok, stb. integ-
ristábbnak tűnnek abból a szempontból, hogy nem
tartják fontosnak azt, hogy előbb roma közösséget
teremtsenek, amit aztán később integrálnak a nem
romák közé. (Az más kérdés, hogy ténylegesen így
történik-e, vagy közöttük is előbb homogén roma
közösségek keletkeznek... Ráadásul a szeparálással
való egyet-nem-értésük jóval gyengébb – közelebbi
a semleges választ jelölő o-hoz – mint a katoliku-
sok egyetértése.) A katolikusok ezen a téren „óva-
tosabbnak” tűnnek, ami ellentmond annak, hogy
szerintük is a vegyes, azaz a roma és nem roma
híveknek közösen szervezett programok szolgál-
ják jobban a roma származású hívek bevonását,
és nem a kizárólagosan csak romáknak szervezett

programok. Potenciális, ám mindenképp további
megerősítést igénylő magyarázat lehet az, hogy
ők attól tarthatnak, hogy ha megfelelő előkészítés
nélkül próbálnák meg összehozni roma és nem
roma híveket, az esetleg később a nem roma hívek
távolmaradását eredményezné.

Végezetül abban sincs egyetértés a katolikusok és
a többiek közt, hogy a romák közt a női – nők által
végzett és/vagy nőkre irányuló – szolgálat lenne
az erősebb. Amíg a katolikusok ezzel valamelyest,
bár nem túlságosan határozottan, de egyetértenek,
addig a pünkösdiek határozottan nem értenek
egyet. Ugyan a többiek sem értenek ezzel egyet, de
az ő ellentétes álláspontjuk nem olyan erős, mint
a pünkösdieké. A katolikusoknak érdemes azon
elgondolkodni, hogy miért vélik a többiek a férfiak
közti lelkipásztorkodást nemcsak lehetségesnek,
hanem megfelelően eredményesnek is. A magya-
rázat talán abban keresendő, hogy a pünkösdiek
és a baptisták jobban tudják kezelni a cigányokra
jobban jellemző és markánsabban kifejezett érzel-
mi megnyilvánulásokat, ezeknek nagyobb teret
engednek, mint a katolikusok.

Integráció vagy szegregáció?

A roma gyermekek iskolai szegregációjáról vagy
integrációjáról egyáltalán nincs határozott véle-
ményük a cigánypasztorációban dolgozóknak,
hisz mindhárom felekezeti csoport a nullához
nagyon közeli, illetve kifejezetten nullás átlagot
produkált (4. táblázat). (Ha a három csoport ered-
ményét átlagoljuk, az is egyértelműen nulla lesz.)
Ebben valószínűleg az is szerepet játszhat, hogy
függetlenül a szegregációtól vagy az integrációtól,
az oktatási körülmények döntően befolyásolhatják
a tanulmányi eredményeket.

A romák önrendelkezési érettségét a pünkösdiek
tartják a legjobbnak, a katolikusok és a többiek
itt is meglehetősen határozatlanok, azaz nullához
közeli értékeket hoznak. Ám amíg a reformátu-
sok, baptisták stb. esetében ez a határozatlanság
azért az érettség elismerése felé billen kissé, addig
a katolikusoknál az egyet nem értés felé mozdul.
A pünkösdiek eltérő véleményének okait további
vizsgálatoknak kell kiderítenie.

Egyöntetű, még ha nem is nagyon markáns volt
a válaszolók véleménye azzal kapcsolatban, hogy
a romák megőriznék-e roma identitásukat életvi-
telükben is. Azzal ugyanis, hogy a „romák ne akar-
janak nem romaként élni”, egyik felekezeti csoport
sem értett egyet. Integrációt akarnak tehát, és nem
asszimilációt.

Ugyanez az integrációs szándék nyilvánul meg
abbéli és egyöntetű véleményükben, hogy sem
a romák, sem a többségi társadalom szempontjából
nem lenne jó, ha kizárólag a saját közösségeikben
élnének, tanulnának. Amikor tehát a roma gyer-
mekek iskolai osztályban történő integrálásáról
vagy különválasztásáról nem tudnak határozott
véleménnyel szolgálni, az egyértelműen nem szeg-
regációs szándékot tükrözi. Integrálni akarnak,
de ebbe még az is beleférhet, hogy az iskolában
az eltérő szükségletek és igények miatt a roma
gyermekek külön tanulnának. De tényleg másmi-
lyenek-e a romák?

4. táblázat: A romapasztorációt végzők véleménye a roma integrációról, szegregációról

Vélemény	Felekezeti Csoportosítás					
	katolikus (N=69)		pümkösi (N=32)		többi (N=22)	
	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás
A roma gyermekeknek jobb, ha a nem romákkal közös iskolai osztályokban tanulhatnak.	0,09	1,45	-0,09	1,51	0,00	1,48
A romák minden szempontból érettek arra, hogy saját dolgaikban dönthessenek.	-0,10	1,18	0,53	1,02	0,05	1,25
A romák ne akarjanak úgy élni, mintha nem lennének romák.	-0,20	1,30	-0,13	1,50	-0,27	1,35
A többségi társadalom szempontjából jobb, ha a romák saját közösségükben élnek vagy tanulnak.	-0,98	1,08	-0,91	1,17	-0,81	1,18
A romák szempontjából jobb, ha a romák saját közösségükben élnek vagy tanulnak.	-0,89	1,14	-0,66	1,10	-1,05	0,90

A romák tulajdonságai

5. táblázat: A romapasztorációt végzők véleménye a cigányok egyes tulajdonságairól

Vélemény	Felekezeti Csoportosítás					
	katolikus (N=69)		pümkösi (N=32)		többi (N=22)	
	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás
A romák között több tehetséges zenész van, mint a nem romák között.	-0,09	1,30	0,66	1,15	-0,36	1,1898
A romák között a hagyományos családi értékek tisztelete erősebb, mint a nem romák között.	0,51	1,20	0,41	1,19	-0,23	1,4883
A romák jobban elviselik a nehézségeket.	-0,28	1,26	-0,03	1,12	-0,14	1,2843
A roma családokban azért van olyan sok gyermek, mert az utánuk kapott állami juttatásból élnek meg.	-0,64	1,15	-1,16	0,95	-0,77	1,1178
A romák között ugyanannyi a bűnöző, mint a hasonló körülmények között élő nem romák között.	0,45	1,37	0,31	0,90	0,45	1,3701
A romák között arányaiban ugyanannyi a törvénytisztelő polgár, mint a hasonló körülmények között élő nem romák között.	0,68	1,22	0,66	0,79	0,82	1,1002

Vélemény	Felekezeti Csoportosítás					
	katolikus (N=69)		pünkösdi (N=32)		többi (N=22)	
	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás
A romák rendes emberek.	0,88	1,01	1,31	0,82	0,82	0,8580
A romák mindent megtesznek azért, hogy beilleszkedjenek a többségi társadalomba.	-0,28	0,94	0,09	1,06	-0,45	0,8043
A romáknak több segítséget kellene adni, mint a nem romáknak.	0,07	1,23	0,47	1,05	0,27	1,2442
A romáknak szükségük van a támogatásra.	1,03	0,97	1,25	0,84	1,05	1,0450
Bajok esetén a romák jobban kapaszkodnak a hitbe/Istenbe.	0,80	1,01	1,19	0,90	0,68	1,0912
A mélyszegénységben élő roma inkább keresi az Istent, mint a hasonlóan szegény nem roma.	0,19	1,17	-0,03	1,15	-0,64	1,3636

Amint azt az 5. táblázatban látjuk, 8 tulajdonságot tekintve a különféle felekezeti csoportok válaszolói egységes véleményen vannak. Egységesen elvetik azt a nézetet, hogy a romák jobban elviselnék a nehézségeket. Ez a tapasztalatuk megerősíti azt a véleményt, hogy kisgyermekkorú – megengedő – szocializációjukból adódóan igen alacsony a frusztrációs tolerancia szintjük. Meglehetősen határozottsággal elvetik azt is, hogy azért lenne náluk több gyermek, mert az utánuk kapott állami juttatásokból akarnának megélni.

Egyöntetűen és elég karakteresen vallják azt is, hogy a romák rendes emberek, a körülményekhez képest ugyanannyi köztük a bűnöző vagy a törvénytisztelő, mint a hasonló problémákkal küszködő nem romák között. Határozottan egyetértenek abban is, hogy a romáknak szükségük van támogatásra. Azonos véleményen vannak abban is, hogy több segítséget kellene adni nekik, mint a nem romáknak, ám itt éppen hogy csak átbillent a mérleg a segítség felé, jelezvén, hogy ebben a kérdésben elég sokan voltak semleges állásponton. Végezetül egyetértenek abban is, hogy baj esetén a cigányok (is) jobban kapaszkodnak Istenbe, a hitbe, ami feltehetően általános emberi adottság.

Vizsgált három másik kérdéssel együtt abban meglehetősen eltérő véleményen voltak, hogy a mélyszegénységben élő roma jobban keresi-e

az Istent, mint a hasonlóan szegény nem roma. Csak a katolikusok értettek valamelyest egyet ezzel, a pünkösdiiek gyakorlatilag semleges állásponton voltak, míg a reformátusok, baptisták, evangélikusok stb. inkább nem értettek egyet ezzel. Vallásszociológiai és pszichológiai szempontból is fontos lesz ennek a jelenségnek a tanulmányozása, hiszen a deprivációs elméletek alapján eddig azt gondoltuk, hogy a különféle nélkülözések elősegítik a vallásosságot.

Nem volt egyetértés a romák nagyobb zenei talentumát illetően sem: csak a pünkösdiiek vélik úgy – ők viszont elég markánsan –, hogy a cigányoknak jobb a zenei érzékük. Választ adhat-e erre az, ha kiderülne, hogy ők „másfajta” romákkal találkoznak, mint a katolikusok vagy a többiek? Ugyanez a kérdés merülhet fel azzal kapcsolatban is, hogy egyedül a pünkösdiiek azok, akik inkább az egyetértés irányába mozdultak el abban a kérdésben, hogy megtesznek-e a cigányok mindent a befogadó társadalomba való integrálódás érdekében. A katolikusok és főleg a többi felekezethez tartozók meglehetősen másként vélekednek ebben a kérdésben.

Meglepő végül az is, hogy a reformátusok, baptisták stb. nem osztják azt a meglehetősen általánosnak és elfogadottnak tartott véleményt, miszerint a cigányok jobban ragaszkodnának a családi értékekhez.

A foglalkoztatottság mint általános gyógyír

6. táblázat: A romapasztorációt végzők véleménye a munkahelyekkel kapcsolatban

Vélemény	Felekezeti Csoportosítás					
	katolikus (N=69)		pümkösi (N=32)		többi (N=22)	
	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás
A cigányok gondjai megoldódnának, ha lenne a megélhetéshez elegendő fizetést biztosító munkahelyük.	0,22	0,99	0,06	0,98	0,18	0,91
A romák közül sokan csak azért nem dolgoznak, mert nem kapnak munkát.	-0,14	1,10	0,00	1,11	0,05	1,13
A pasztoráció eredménye, a megtértek megtartása azon múlik, hogy az illető foglalkoztatását meg tudjuk-e oldani (van/lesz-e munkahelye).	0,16	1,22	-0,66	1,18	-0,50	1,41

Amint azt a szakirodalmi szemlében láttuk, az iskolázottság, azaz a tanultság mellett leginkább a foglalkoztatottságot szokták a romák helyzetének javítására megoldásként említeni. A 6. táblázat tanúsága szerint a válaszadók viszont többnyire „semleges” álláspontra helyezkedtek ebben a kérdésben, még hozzá eléggé egységesen. Nem osztják, de nem is tagadják azt a véleményt, hogy a munkahelyek megoldanák a romák problémáit. Talán még „semlegesebb” az álláspontjuk azzal kapcsolatban, hogy a romák nem-dolgozása csupán munkahely-hiányból fakad. (Egyedül a katolikusok fejezték ki enyhe egyet-nem-értésüket ezzel kapcsolatban, de ennek mértéke is kisebb volt, mint az előző kérdésnél.)

A romapasztoráció eredményességénél volt némi véleményeltérés. A pümkösi, reformátusok, evangélikusok, baptisták stb. inkább nem értettek egyet azzal a nézettel, hogy lelkigondozói sikerességük a foglalkoztatottságtól függne. A katolikusok – igaz, csak nagyon enyhén – láttak ebben a felfogásban némi rációt. Ezt magyarázhatja az, hogy hazánkban a katolicizmus társadalmilag jóval elfogadottabb, mint a többi vallás, és így társadalmi beágyazottsága is leginkább megközelíti az általános társadalmi körülményeket, melyek közt a biztonságos és megfelelő fizetést nyújtó munkahely igen nagy súllyal bír. A katolikusok tehát feltehetően jobban azonosulhatnak ezzel a nézőponttal.

A foglalkoztatottság mint általános gyógyír

A válaszadók összességében úgy értékelték, hogy a járvány nem, vagy csak minimális hangulatváltozást (pánikot) okozott a közösségükben, gyülekezetükben. Az online szertartásokra való átálláshoz 15 százalékuknak nem volt eszköze, negyedrészüknak pedig csak részben álltak rendelkezésre a szükséges technikai feltételek. A többieknek ez nem okozott gondot.

A 7. táblázatban megfogalmazott állításokra meg-

lehetősen egységes véleménnyel reagáltak. Természetesen egyetértettek azzal, hogy ilyen helyzetben nagyobb szükség van mind a lelkigondozásra, mind pedig az anyagi jellegű segítségre. Viszont egyik csoport sem értett egyet azzal, hogy a járvány nagyobb arányú megtérést eredményezett volna, bár a pümkösi véleménye itt erősen nullához közeli, vagyis egyet is értettek meg nem is.

7. táblázat: A romapasztorációt végzők véleménye a járvány hatásáról

Vélemény	Felekezeti Csoportosítás					
	katolikus (N=69)		pünkösdi (N=32)		többi (N=22)	
	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás	átlag	SD egyenlő szórás
A járvány idején a közösségnek nagyobb az igénye a lelki táplálékra.	1,07	0,96	1,40	,0562	0,82	1,10
A járvány idején nagyobb szüksége van a közösségnek a „materiális” segítségre. (pl.: adomány)	1,03	1,01	1,00	0,80	1,18	0,91
A járvány hatására a közösséghez többen csatlakoztak.	-0,36	1,15	-0,09	1,25	-0,45	1,14

Összegzés

A romapasztorációt nemcsak a cigányok lelkiudvossága, hanem azok társadalmi felzárkóztatása szempontjából is kiemelten fontos tevékenységnek tartó, a romák lelkigondozását ténylegesen végző munkatársak véleményét vizsgáltuk feltáró (pilot) jellegű tanulmányunkban.

Abban mindannyian egyetértettek, hogy a romapasztoráció a helyi, egyéni kezdeményezésekből, „alulról építkező” (grassroot) tevékenység, ám ez többek szerint egyáltalán nem zárja ki, sőt, ezzel együtt megkívánja a sajátos lekipásztori koncepció létét, alkalmazását. Nemcsak abban értettek egyet, hogy egyszerre kell és lehet végezni a lelkigondozást és felzárkóztatást, hanem abban is, hogy ehhez a közösségek építése is elengedhetetlen. Konszenzusos vélemény született abban is, hogy a helyi roma közösségeknek a fennmaradásuk érdekében kapcsolódniuk kell nagyobb gyülekezetekhez.

Bár a tényleges megvalósulás hasonló lehet, elvi síkon eltérés van abban, hogy előbb érdemes-e homogén roma gyülekezeteket létrehozni, és később integrálni a nem roma gyülekezetbe, vagy már a kezdeteknél is vegyes közösségekben gondolkodjanak. A katolikusok az előbbi, a többiek az utóbbi véleményt képviselik.

Eltérő a vélemény abban is, hogy az általánosságban meglehetősen – és mintánkban a katolikusok által is valamelyest – elfogadott nagyobb női affinitás a spiritualitáshoz a cigányok közt is érvényes-e. A pünkösdiak és a többiek ugyanis azt

vallják, hogy a férfiak is hasonló mértékben aktívizálhatók, mint a nők.

Szemben az asszimilista elképzelésekkel, a cigánpasztorációt végzők egyértelműen és markánsan integrista álláspontot képviselnek. Sem a romák, sem pedig az őket befogadó többségi társadalom szempontjából nem tartanak jónak, ha a cigányok saját közösségeiken belül maradnának.

Markánsan és egyöntetűen vallják, hogy a romák rendes emberek, a körülményektől függően ugyanannyi törvénytisztelő vagy bűnöző van köztük is, mint a nem romák közt. Egyformának vélik a mélyszegénységben élő romák és nem romák spirituális igényeit is. Hasonlóan gondolkodnak arról is, hogy a romáknak szükségük van a segítségre.

A katolikusokkal és pünkösdiekkel ellentétben a többiek nem értettek egyet azzal az általánosan elfogadottnak tűnő nézettel, hogy a romák erősebben tisztelnék a hagyományos családi értékeket.

Egységesen tartózkodó, semleges volt a véleményük a megfelelő fizetést biztosító munkahelyek teljeskörű javulást eredményező hatásáról.

Megítélésük szerint a járvány nem okozott különösebb pánikot a közösségeik életében. Az online szertartásokra való átállást csak minden hetedik válaszoló tartotta problémásnak. Végezetül, egyikőjük sem tapasztalt nagyobb mérvű megtérést a járvány idején.

A kutatás feltáró jellegéből adódóan számos olyan eredmény született, amelyek további vizsgá-

lódást igényelnek majd. Ezek a – teljesség igénye nélkül – a következők:

- A romapasztorációs koncepció megfeleltetése: a helyi kezdeményezések milyen útmutatást kaptak a koncepcióban, illetve mely kérdéseikre nem kaptak választ?
- Milyen tapasztalatok születtek már a helyi roma

gyülekezetek más, nagyobb gyülekezetekhez való csatlakozásakor?

- Vizsgálni kell, hogy a roma férfiak spiritualitása és aktivizálhatósága más jellegű-e, mint a nőké.
- Mire ad, és mire nem ad megoldást a megfelelő fizetést biztosító munkahely a cigányok gondjaira?

Felhasznált irodalom

BBalogh, Győző János 2019 A Magyar Görögkatolikus Egyház cigányok között végzett missziója 1937-2016 között. Ph.D értekezés. PPKE Hittudományi Doktori Iskola, Budapest

Durkheim, Émile 2004 [1912] A vallási élet elemi formái – A totemisztikus rendszer Ausztráliában. L' Harmattan

EMMI Szociális és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkársága 2014 Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. Tartósan rászorulók – szegény családban élő gyermekek – romák (2011–2020) Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság, Budapest

Gyetvai, Gellért – Désfalvi, Judit 2016 „Changing Roma Identity. A New Kind of Double Identity and How To Model It” European Journal of Mental Health. 11: 36-59.

Gyetvai, Gellért – Rajki, Zoltán 2014 Cigány missziós mozgalmak hatásai Magyarországon. Cigány Módszertani és Kutató Központ, Békés

Human Contact é.n. Roma integráció a Magyar Katolikus Egyház segítségével. https://www.parlament.hu/biz39/isb/tan/roma_integracio.pdf utolsó elérés: 2021. május 20.

Iovanovici Afrodita 2017 „A megtérés, mint a cigány integráció egyik alternatívája” in Kozma Gábor (főszerk.) His pulcris disciplinis A Gerhardus Tudományos Diákköri Konferencia helyezést elért előadásai. Gerhardus

Magyar Katolikus Egyház 2015 Magyar Katolikus Egyház roma/cigány pasztorációs irányelveinek dokumentuma. A Magyar Katolikus Egyház roma/cigány pasztorációs irányelvei - 2015. - Szombathelyi Egyházmegye (martinus.hu) utolsó hozzáférés: 2021. május 20.

Magyarországi Református Egyház Zsinati Hivatala Missziói Iroda 2016 Református Cigánymisszió. Magyarországi Református Egyház Zsinati Hivatala Missziói Iroda

Podolinska, Tatiana 2017 „Roma in Slovakia – Silent and Invisible Minority. Social Networking and Pastoral Pentecostal Discourse as a case of giving voice and positive visibility” Slovak Ethnology 65: 135-157

Péceli, Melinda – Lukács, Ágnes 2009 A vallás szerepe a cigányság integrációjában, Embertárs, 3 : 262 - 284

Povedák, Kinga 2015 „Belonging, Integration and Tradition: Mediating Romani Identity Through Pentecostal Praise and Worship Music.” In: Congregational Music-Making and Community in a Mediated Age. Congregational Music Studies Series. Ashgate, Farnham 161-182.

Révay, Edit 2019 „Ti az egyház szívében vagytok. Cigánypasztoráció a Kárpát-medencében - egyházi és civil szakemberek szociális érzékenységeinek növelése” című, EFOP-5.2.2-17-2017-00046 kutatás lebonyolítása”. Boldog Ceferino Intézet, Szombathely

Tertyánszky, Krisztina 2021 „Állami elismerés dr. Székely Jánosnak” Vas Népe. 2021. április 10. <https://www.vaol.hu/kozelet/helyi-kozelet/allami-elismeres-dr-szekely-janosnak-a-szombathelyi-egyhazmegye-puspokevel-beszeltgettunk-4824466/> utolsó elérés: 2021. május 24.

Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa 2005 Irányelvek a cigánypasztorációban - Róma. <https://katolikus.hu/dokumentumtar/2973>, utolsó hozzáférés: 2021. május 20.